

02.01 Η γειτονιά της πόλης

Στο μάθημα αυτό θα μιλήσουμε για:

α) τις εγκλίσεις των ρημάτων.

β) τον σχηματισμό του ενεστώτα και του αορίστου σε όλες τις εγκλίσεις.

γ) τα κείμενα με τα οποία δίνουμε οδηγίες.

Λίγα λόγια για το κείμενο

Στο κείμενο αυτό η συγγραφέας, κάτοικος μιας από τις γνωστότερες και παλαιότερες συνοικίες του κέντρου της Αθήνας, του Κολωνακίου, αναπολεί μια περασμένη εποχή, κατά την οποία η περιοχή ήταν εντελώς διαφορετική απ' ό,τι είναι σήμερα. Ζώντας, λοιπόν, στη συνοικία αυτή για πάρα πολλά χρόνια, περιγράφει την εποχή που το Κολωνακί ήταν μια μικρή γειτονιά με νεοκλασικά σπίτια και χωματόδρομους, όπου δεν υπήρχαν καταστήματα αλλά πλανόδιοι πωλητές, ψαράδες, γαλατάδες, παγοπώλες, όπου όλοι γνωρίζονταν μεταξύ τους και τα παιδιά έπαιζαν ανέμελα στους δρόμους - μια εποχή δηλαδή που η οικονομική και κοινωνική ζωή φαίνεται πως ήταν πολύ πιο απλή από τη σημερινή.

Είδος κειμένου: Λογοτεχνική περιγραφή τόπου.

Κύριο Θέμα: Η όψη μιας αστικής συνοικίας και ο τρόπος ζωής των κατοίκων της σε μια περασμένη εποχή.

Η μαγεία των λέξεων

01.03 Ο φίλος μας ο άνεμος

ΣΥΝΩΝΥΜΑ

αγαπητός (λατρευτός), **άνεμος** (αέρας), **ευλάβεια** (ευσέβεια, πίστη), **κόντρα** (αντίθετα), **λειτουργώ** (δουλεύω), **μοναδικός** (ξεχωριστός), **ξεγνοιάζω** (ησυχάζω), **πλησιάζω** (σιμώνω, προσεγγίζω), **πολυδάπανος** (πολυέξοδος), **συμπαραστάτης** (βοηθός)

ΑΝΤΩΝΥΜΑ

αγαπητός (μισητός), **άνεμος** (άπνοια), **ευλάβεια** (ανευλάβεια, ασέβεια), **λειτουργώ**

(αδρανών), **μοναδικός** (κοινός, συνηθισμένος), **ξεγνοιάζω** (νοιιάζομαι), **πλησιάζω** (απομακρύνομαι), **πολυδάπανος** (ολιγοδάπανος), **συμπαραστάτης** (αντίπαλος)

02.01 Η γειτονιά της πόλης

ΣΥΝΩΝΥΜΑ

αθάνατος (αιώνιος, άφθαρτος), **γειτονιά** (συνοικία), **παλιός** (παρελθοντικός), **πλανόδιος** (περιπλανώμενος), **πόλη** (πολιτεία), **υπέροχος** (εξαιρετικός)

ΑΝΤΩΝΥΜΑ

αθάνατος (θνητός), **παλιός** (νέος), **υπέροχος** (απαίσιος)

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Οι εγκλίσεις των ρημάτων

Εγκλίσεις λέγονται οι διάφορες μορφές/τύποι του ρήματος που χρησιμοποιούμε για να δείξουμε την ορισμένη διάθεση ή γνώμη του ομιλητή γι' αυτό που δηλώνει το ρήμα. Οι εγκλίσεις των ρημάτων είναι οι εξής:

Έγκλιση	Φανερώνει ότι...	Παραδείγματα
Οριστική	Αυτό που σημαίνει το ρήμα είναι κάτι το βέβαιο και πραγματικό. Όταν η πρόταση είναι αρνητική, βάζουμε πριν από το ρήμα το δε(ν).	Από αύριο χαλάει ο καιρός. Θα φύγει το βράδυ. Δεν έλυσα την άσκηση.
Υποτακτική	Αυτό που σημαίνει το ρήμα είναι κάτι που θέλουμε ή περιμένουμε ή μπορεί να γίνει (το επιθυμητό ή το ενδεχόμενο). Στην υποτακτική το ρήμα συνοδεύεται από το μόριο να (ή, ακόμα, το ας ή έναν από τους συνδέσμους για να, όταν, πριν, αν, άμα). Όταν η πρόταση είναι αρνητική,	Θέλω να έρθεις κι εσύ. Ας φύγουμε γρήγορα. Μπορεί να πάμε κι εμείς. Μη φωνάζετε δυνατά. Σε συμβουλεύω να μην το κά- νεις αυτό.

	βάζουμε πριν από το ρήμα το μη(ν).	
Προστακτική	Αυτό που σημαίνει το ρήμα είναι προ-σταγή. προτροπή, παράκληση, επιθυμία ή ευχή.	Φύγε αμέσως από δω. Δώσε το βιβλίο, σε παρακαλώ. Βοήθησέ τον , Θεέ μου.

Χρόνοι και εγκλίσεις

Η **οριστική** έγκλιση σχηματίζει τύπους σε όλους τους χρόνους.

Η **υποτακτική** σχηματίζει τύπους εξακολουθητικούς (**Ενεστώτας**) στιγμιαίους ή συνοπτικούς (**Αόριστος**) και συντελεσμένους (**Παρακείμενος**).

Η **προστακτική** σχηματίζει τύπους εξακολουθητικούς (**Ενεστώτας**) στιγμιαίους ή συνοπτικούς (**Αόριστος**)

Σχηματισμός του ενεστώτα και του αορίστου σε όλες τις εγκλίσεις.

Ενεργητική Φωνή			Παθητική Φωνή		
Οριστική Ενεστώτα	Εξακολουθητική Υποτακτική	Εξακολουθητική Προστακτική	Οριστική Ενεστώτα	Εξακολουθητική Υποτακτική	Εξακολουθητική Προστακτική
δένω	να δέσω		δένομαι	να δένομαι	
δένεις	να δένεις	δένε	δένεσαι	να δένεσαι	
δένει	να δένει		δένεται	να δένεται	
δένουμε	να δένουμε		δενόμαστε	να δενόμαστε	
δένετε	να δένετε	δένετε	δένεστε	να δένεστε	

δένουν	να δένουν		δένονται	να δένονται	
--------	-----------	--	----------	-------------	--

Ενεργητική Φωνή			Παθητική Φωνή		
Οριστική Αορίστου	Συνοπτική Υποτακτική	Συνοπτική Προστακτική	Οριστική Αορίστου	Συνοπτική Υποτακτική	Συνοπτική Προστακτική
έδεσα	να δέσω		δέθηκα	να δεθώ	
έδεσες	να δέσεις	δέσε	δέθηκες	να δεθείς	δέσου
έδεσε	να δέσει		δέθηκε	να δεθεί	
δέσαμε	να δέσουμε		δεθήκαμε	να δεθούμε	
δέσατε	να δέσετε	δέστε	δεθήκατε	να δεθείτε	δεθείτε
έδεσαν	να δέσουν		δέθηκαν	να δεθούν	

Ανώμαλος σχηματισμός της οριστικής αορίστου και της συνοπτικής υποτακτικής και προστακτικής

Υπάρχουν ορισμένα ρήματα που σχηματίζουν την οριστική και κατ' επέκταση την υποτακτική και την προστακτική αορίστου διαφορετικά απ' ό,τι συμβαίνει συνήθως. Τα ρήματα αυτά είναι τα εξής:

Οριστική ενεστώτα	Οριστική αορίστου	Συνοπτική υποτακτική	Συνοπτική προστακτική
ανεβαίνω	ανέβηκα	να ανέβω ή να ανεβώ	ανέβα ανεβείτε
βγαίνω	βγήκα	να βγω ή να 'βγω	βγες ή έβγα βγείτε

βλέπω	είδα	να δω ή να ιδώ	δες (ιδές) δείτε ή δέστε
βρίσκω	βρήκα	να βρω ή να βρω	βρες βρείτε
έρχομαι	ήρθα	να έρθω ή να 'ρθω ή να 'ρθω	έλα ελάτε
κατεβαίνω	κατέβηκα	να κατέβω ή να κατεβώ	κατέβα κατεβείτε
λέ(γ)ω	είπα	να πω ή να ειπώ	πες πείτε ή πέστε
μπαίνω	μπήκα	να μπω ή να μπω	μπες ή έμπα μπείτε
παίρνω	πήρα	να πάρω	πάρε πάρτε ή πάρτε
πηγαίνω	πήγα	να πάω	πήγαινε πηγαίνετε ή πάτε
πίνω	ήπια	να πιω	πιες (πιε) πιείτε ή πιέστε
τρώ(γ)ω	έφαγα	να φάω	φάε φάτε ή τρώτε

Θέμα παραγωγής γραπτού λόγου

Κείμενα οδηγιών

Τι είναι τα κείμενα οδηγιών –
Ποια είναι τα είδη τους ;

Πρόκειται για κείμενα με τα οποία δίνουμε
υποδείξεις ή συμβουλές σε κάποιους για το τι

πρέπει να κάνουν ώστε να πετύχουν κάτι.

Τέτοια κείμενα συναντάμε ή χρειάζεται να δημιουργήσουμε σε διάφορες περιστάσεις της καθημερινής μας ζωής, με σκοπό:

να εφαρμόζονται συγκεκριμένοι νόμοι και κανόνες , που είναι απαραίτητοι για την προστασία και την καλύτερευση της ζωής μας σε διάφορους τομείς (π.χ. κανόνες οδικής κυκλοφορίας, κανόνες υγιεινής, κανόνες για την προστασία του περιβάλλοντος κ.ά.).	οδηγίες συμπεριφοράς
να μάθουμε πώς να χρησιμοποιούμε σωστά μια συσκευή (π.χ. μια φωτογραφική μηχανή, ένα κινητό τηλέφωνο κ.ά.).	οδηγίες χρήσης
να μάθουμε πώς να κατασκευάσουμε κάτι (π.χ. μια αποκριάτικη μάσκα, μια κορνίζα).	οδηγίες κατασκευής
να μάθουμε πώς να πάμε κάπου , να βρούμε την κατεύθυνση που πρέπει να ακολουθήσουμε σε μια περιοχή, πόλη ή χώρο.	οδηγίες προσανατολισμού
να μάθουμε πώς να παίξουμε ένα παιχνίδι (π.χ. μπάσκετ, σκάκι, κρυφτό κ.ά.).	οδηγίες παιχνιδιού

Τι προσέχουμε σε ένα κείμενο οδηγιών ;

• Εκφραζόμαστε με **συντομία, σαφήνεια και απλότητα.**

- Χρησιμοποιούμε το κατάλληλο λεξιλόγιο, ανάλογα με την ηλικία των ατόμων προς τα οποία απευθυνόμαστε, ώστε οι οδηγίες να γίνονται εύκολα κατανοητές.
- Παρουσιάζουμε τις προτάσεις των οδηγιών με τη σειρά, κατά στάδια, συχνά χρησιμοποιώντας αρίθμηση (α, β, γ... / 1,2,3...), ώστε να είναι ξεκάθαρες και να

εντυπώνονται πιο εύκολα στους αναγνώστες.

- Μπορούμε να δώσουμε κάποιο παράδειγμα, ώστε μια οδηγία να γίνει πιο κατανοητή (π.χ. *Αν, για παράδειγμα, παίζετε κυνηγητό με τους φίλους σας στον δρόμο και δεν προσέχετε τα αυτοκίνητα που περνούν, μπορεί κάποιο να σας χτυπήσει*).
- Μπορούμε να συνοδεύσουμε το κείμενο οδηγιών με κατάλληλες εικόνες, σχεδιαγράμματα, χάρτες ή σύμβολα, ώστε οι οδηγίες να γίνονται πιο κατανοητές.

Βασικά γλωσσικά στοιχεία ενός κειμένου οδηγιών

Σε ένα κείμενο οδηγιών χρησιμοποιούμε:

- **ρήματα σε προστακτική**

ή **υποτακτική** (π.χ. *Πετάτε/Να πετάτε πάντα τα σκουπίδια στους ειδικούς κάδους*) ή και σε **οριστική ενεστώτα** (π.χ. *Πετάμε πάντα τα σκουπίδια στους ειδικούς κάδους*), καθώς και **απρόσωπα ρήματα ή εκφράσεις** (π.χ. *Πρέπει/Είναι απαραίτητο να πετάτε τα σκουπίδια στους ειδικούς κάδους*).

- **αιτιολογικές προτάσεις**, για να δικαιολογήσουμε την οδηγία, και **τελικές**, για να δείξουμε τον σκοπό που εξυπηρετεί (π.χ.

Μην οδηγείς πάνω στο πεζοδρόμιο, γιατί μπορεί να πέσεις πάνω σε κάποιον πεζό. / Τη νύχτα να οδηγείς πάντα με τα φώτα αναμμένα για να σε βλέπουν οι άλλο οδηγοί).

Ανάλογα με το είδος των εγκλίσεων που χρησιμοποιούμε σ' ένα κείμενο οδηγιών, αλλάζει το ύφος Έτσι:

- η οριστική ενεστώτα κάνει το ύφος πας πιο ευγενικό, ήπιο,
- η υποτακτική και η προστακτική κάνουν το ύφος μας πιο άμεσο, πιο τακτικό, έντονο.